

Istoricul Secției de științe geonomice

Acad. Nicolae Anastasiu, acad. Nicolae Panin, acad. Dan Bălțeanu

La 1 aprilie 1866 a luat ființă Societatea Literară Română, care la 1 august 1867 a devenit Societatea Academică Română.

La 19 septembrie 1872 se formează, în cadrul Societății Academice Române, o secțiune nouă, *Secțiunea de științe naturale*, în care au activat membri ai următoarelor specializări (domenii): geologie, geografie, botanică, meteorologie, medicină umană și veterinară, fizică, chimie și matematică. Primii membri ai specializării de geologie–paleontologie au fost Grigoriu Ștefănescu (din 1871) și Grigore Cobălcescu (din 1885).

Grigoriu Ștefănescu este precursorul geologiei și paleontologiei românești. În 1864, a întocmit cea dintâi lucrare științifică asupra *Calcarelor numulitice de la Albești-Muscel*. Deosebit de importantă a fost activitatea desfășurată în fruntea Biroului Geologic, prima instituție pentru cercetarea geologică și valorificarea bogățiilor minerale ale subsolului. Sub îndrumarea sa, în 1890, a apărut prima hartă geologică a țării, la scara de 1/200 000. A fost inițiatorul primelor publicații de specialitate din România, „Anuarul Biroului de Geologie” și „Anuarul Muzeului de Geologie și Paleontologie”. A lucrat la reconstituirea celui mai complet schelet de *Dinotherium gigantissimum*, din resturile fosile pe care le-a cules de pe teritoriul comunei Mânzați (*On the Existence of the Dinotherium in Roumania*, 1891) – astăzi expus la Muzeul Antipa din București).

Grigore Cobălcescu a publicat, în 1862, prima lucrare românească de geologie – *Calciarul de la Răpidea* – în care a cuprins date paleontologice, precum și considerații paleoecologice. A pus bazele muzeelor științifice din cadrul Facultății de Geografie-Geologie de la Universitatea din Iași.

La 29 martie 1879, prin înalt decret regal, Societatea Academică Română este declarată institut național, cu denumirea **Academia Română**, având „de scop cultura limbei și istoriei naționale, a literelor, a științelor și frumoaselor arte, persoană morală și independentă în lucrările sale de orice natură”.

În anul 1893 este ales Sabba Ștefănescu (geologie-paleontologie) ca membru corespondent al Academiei Române.

Sabba Ștefănescu a fost profesor de paleontologie la Universitatea din București (1904–1929), unde a organizat laboratorul de paleontologie al catedrei, cu obiecte din colecția sa personală și din diferite donații. În cadrul Biroului Geologic, a făcut studii în vederea alcătuirii hărții geologice a României (1882–1886).

Într-o perioadă de aproape 40 de ani, 1901–1940, sunt aleși, ca membri ai Academiei Române din domeniul geologiei: Ludovic Mrazec (1901), Ion Simionescu (1907), Sava Athanasiu (1920), Gheorghe Munteanu-Murgoci (1923), Gheorghe Macovei (1931), iar din domeniul geografiei: Ștefan Hepites (1902), Simion Mehedinți (1908), George Vâlsan (1919), Constantin Brătescu (1919), Mihail David (1935) și Vintilă Mihăilescu (1939).

Ludovic Mrazec a fost ales vicepreședinte al Academiei Române (1913–1916), președinte al Secțiunii științifice (1931–1933) și președinte al Academiei Române (1932–1935).

Ludovic Mrazec a fost numit profesor la Catedra de cristalografie, mineralogie, petrografie a Facultății de Științe a Universității din București (1894). A avut un rol important în studierea structurii geologice a subsolului României: a cercetat formarea zăcămintelor de petrol, poziția tectonică a masivelor de sare, fiind primul care a descoperit fenomenul de diapirism, elaborând teoria cutelor diapire („cuta lui Mrazec”). În ideea stimulării activității de descoperire a noi zăcăminte, a creat, în cadrul Institutului Geologic (1906 – a fost primul director al acestuia), prima secție de prospecțiuni geofizice, punând astfel bazele școlii de geofizică din România.

Ion Simionescu, în perioada 1922–1923 a condus Universitatea din Iași în calitate de rector; din 1929 a devenit profesor de paleontologie la Universitatea din București. A fost președinte al Secțiunii științifice (1928–1931), vicepreședinte (30 mai 1932–31 mai 1935) și apoi președinte (31 mai 1941–7 ianuarie 1944) al Academiei Române, președinte al Societății Române de Științe (1930) și al Societății de Geologie (1932). Opera sa științifică cuprinde lucrări din domeniile geologiei, paleontologiei, geografiei, stratigrafiei. A fost recunoscut de timpuriu pe plan mondial ca specialist în fauna Neocomianului.

Gheorghe Macovei a fost profesor de geologie și paleontologie la Facultatea de Mine și Metalurgie a Politehnicii din București (1919) și director al Institutului Geologic din București. A elaborat lucrări fundamentale privind formarea zăcămintelor de petrol din România. A condus geologia românească până în deceniul 6 al secolului al XX-lea.

Ștefan Hepites (1851–1922), membru fondator și vicepreședinte al Academiei Române (1910–1912 și 1920–1921) și vicepreședinte al Societății Geografice Române, și-a desfășurat activitatea de cercetare în domeniul meteorologiei și climatologiei, fiind organizatorul și primul director al Serviciului Meteorologic al României (1884). S-a bucurat de un larg prestigiu internațional, unele lucrări fiind medaliat la Expoziția Internațională de la Paris.

Simion Mehedinți (1868–1962) este fondatorul Geografiei moderne românești și întemeietorul primei catedre de geografie din Universitatea din București. În lucrarea sa fundamentală, *Terra. Introducere în geografie ca știință*, sunt analizate relațiile dintre cele patru învelișuri planetare în context temporal și spațial, pe baza unei concepții globale, sistemice. Simion Mehedinți a fost ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice (1918) și a avut un rol important în organizarea educației universitare și preuniversitare pe baza unor principii moderne. A publicat lucrări valoroase de filozofie a geografiei și de etnografie și a pus în evidență complexitatea relațiilor dintre fenomenele naturale și sociale și rolul, din ce în ce mai accentuat, al activităților antropice în modificarea mediului.

A fost ales vicepreședinte al Societății de geografie în 1932 și președinte al Consiliului de redacție al Buletinului Societății și a impulsionat dezvoltarea Geografiei și promovarea unei noi generații de geografi valoroși. Soția sa a donat Academiei Române clădirea în care își desfășoară în prezent activitatea Institutul de Geografie.

În anul 1950, printre alți mulți academicieni excluși din Academie de către autoritățile comuniste s-a numărat și Simion Mehedinți. În anul 1990 a fost repus post-mortem în drepturi.

Emmanuel de Martonne (1873–1955), geograf francez, personalitate marcantă a Geografiei în prima jumătate a secolului trecut și profesor la Sorbona, membru al Academiei

de Științe din Franța și președinte al Uniunii Internaționale de Geografie, a contribuit la dezvoltarea geografiei românești, în strânsă legătură cu orientările existente pe plan internațional.

A publicat peste 70 de lucrări de geomorfologie și a fost profesor la Universitatea Daciei Superioare (de la Cluj), după Marea Unire din 1918. După terminarea Primului Război Mondial, în calitate de secretar general al Comitetului de studii pentru trasarea granițelor din cadrul Conferinței de Pace de la Paris, a avut un rol important în trasarea frontierei de vest a României.

George Vâlsan (1885–1935) este întemeietorul geomorfologiei românești alături de profesorul Emm. de Martonne și unul dintre profesorii care au dezvoltat școala geografică la universitățile românești din Cluj, nou-înființate după Marea Unire din 1918. Lucrarea sa de doctorat asupra *Câmpiei Române* este un model de studiu geomorfologic regional. Din anul 1929, și-a continuat activitatea la Universitatea din București și a publicat lucrări referitoare la evoluția văilor carpatice, a Deltei Dunării și lucrări din domeniul Geografiei fizice și umane.

Vintilă Mihăilescu (1890–1978) a fost elev și continuator al profesorului Simion Mehedinți, ca profesor de Geografie fizică la Universitatea din București (1936–1950) și a fondat Institutul de Cercetări Geografice al României (1944). A fost îndepărtat din învățământ în 1950, continuându-și apoi activitatea în diferite centre de cercetare și în Institutul de Geografie. A desfășurat o activitate susținută și în Societatea de Geografie, ca secretar de redacție al publicațiilor de geografie (1922–1943) și ca președinte, din 1968.

Vintilă Mihăilescu a inițiat domenii noi pentru dezvoltarea actuală a geografiei. A susținut caracterul unitar al Geografiei, a fost inițiator al studiilor de Geografie urbană și Topoclimatologie și a acordat o atenție deosebită studiilor de geografie rurală și de geografie regională. În lucrarea sa fundamentală, *Geografie teoretică*, a definit Geografia „ca știință a întregului teritoriu de la localitate la planetă”.

În anul 1948, Academia Română primește denumirea Academia Republicii Populare Române (în intervalul 1948–1965) și apoi Academia Republicii Socialiste România (în perioada 1965–1989), iar numărul secțiilor (secțiilor) ajunge la 6, printre care și *Secția de științe geologice, geografice și biologice*. În anul 1948 sunt aleși membri ai Academiei Române din domeniul geologiei Alexandru Codarcea și Gheorghe Murgeanu, iar în 1949, Ion Atanasiu. Din domeniul geofizicii, devin membri ai Academiei Române Sabba S. Ștefănescu, în 1946, iar din 1948, Gh. Demetrescu și Gheorghe Athanasiu. Din domeniul geografiei este ales Nicolae Al. Rădulescu (1948).

Alexandru Codarcea, președinte al Secției de geologie și geografie (1959–1966), a fost profesor la Institutul Politehnic (din 1938) și la Institutul de Mine, Institutul de Petrol, Gaze și Geologie (din 1957) din București. A fost președinte al Comitetului de Stat pentru Geologie (1966–1967). Lui îi revine meritul de a fi introdus noțiunea de „provincie banatică”. Ulterior, a fost președinte al Comitetului Român de Geologie (1960) și al Comisiei Republicane de Rezerve Geologice (1970).

Gheorghe Murgeanu introduce conceptul cordilierelor intrabazinale (1937 – *Sur une cordillère antesénonienne dans le géosynclinal du flysch carpatique*) și sugerează, pentru prima oară în literatura de specialitate, rolul lor ca arie sursă în alimentarea bazinelor sedimentare. A fost profesor la Facultatea de Geologie tehnică de la Institutul de Mine, apoi Institutul de Petrol, Gaze și Geologie și Universitatea București. A făcut parte din conducerea

Comitetului de Stat pentru Geologie. A fost creator de școli și direcții noi în geologia românească. Astfel, primele studii sedimentologice au fost inițiate, sprijinite și îndrumate de academicianul Gh. Murgeanu. De asemenea, este inițiatorul Geologiei marine în România.

Sabba S. Ștefănescu, în calitate de coordonator al Secției de geofizică încă de la înființarea Comitetului Geologic (al cărui director a fost de la crearea lui în 1961), a îndrumat, până în 1967, planificarea lucrărilor de prospecțiuni geofizice, precum și verificarea calității lor în cadrul recepțiilor lunare. A fost președinte al Comitetului Național Român de Geodezie și Geofizică, membru de onoare al Societății Prospectoarea Geofizicienilor din S.U.A., membru al Uniunii de Geofizică din S.U.A.

Gheorghe Athanasiu, inițiator al cercetărilor geofizice în România, în 1953 a creat Catedra de geofizică a Universității din București, în cadrul căreia a activat până în 1963. Timp de zece ani, a condus Secția de geofizică a Institutului de Fizică Atomică, apoi pe cea de la Institutul de Fizică din București, ca și Secția de geomagnetism și georadioactivitate de la Centrul de Cercetări Geofizice al Academiei Române.

La 2 iulie 1955, Secția de științe geologice, geografice și biologice se scindează și în Statutul Academiei Române apare Secția de geologie și geografie, al cărei președinte este Alexandru Codarcea (1959–1966). Numărul membrilor ai acestei noi secții crește: Nicolae Petruțian, Mircea Savul, Miltiade Filipescu, Ștefan Ghika-Budești, dintre geologi, Ioan Huber-Panu și Iulian Gavăt, dintre geofizicienii și Tiberiu Morariu dintre geografi.

Din anul 1990, Academia a revenit la denumirea ei firească, tradițională, de Academia Română.

Conform noului Statut, adoptat de Adunarea Generală, Academia Română cuprinde 12 secții, dintre care Secția de geologie și geografie este denumită Secția de științe geonomice. La acel moment, președintele secției era acad. Liviu Constantinescu (1990–1994), iar membrii săi au fost: Dan Rădulescu (1990), Ion Băncilă (1990), Victor Tufescu (1990), Mihail David (reales 1990), Nicolae Rădulescu (reales în 1990), Radu Dimitrescu (1991), Liviu Ionesi (1991), Mircea Săndulescu (1991), Marius Visarion (1991), Dorel Zugrăvescu (1991), Dan Bălțeanu (1992). Între 1995 și 2015, președintele secției a fost Mircea Săndulescu.

În anul 1991, se înființează două secții noi: de arte, arhitectură și audio-vizual și de știința și tehnologia informației, astfel că numărul secțiilor Academiei Române ajunge la 14.

Victor Tufescu (1908–2000) a fost membru fondator al Institutului de Cercetări Geografice (1944) și coordonatorul Secției de geografie fizică din Institutul de Geologie și Geografie. A fost coeditor al unor lucrări fundamentale, cum sunt: *Atlasul Geografic Național* (1972–1979) și *Atlasul Istoric-Geografic al României* (1996), precum și autor al unor lucrări valoroase de geomorfologie și de geografie umană privind relația om-mediul. Și-a început cariera științifică la Iași și a continuat la Academia de Studii Economice și la Universitatea din București, după o perioadă lungă în care a fost îndepărtat din învățământ din motive politice. A devenit membru al Academiei Române în 1990, la vârsta de 82 de ani, fiind numit redactor șef al revistelor geografice și președinte al Comitetului Național de Geografie.

După anul 1992 au fost aleși noi membri ai Secției de științe geonomice: Robert Ficheux (1991), Masatoshi Yoshino (1992), Violette Rey (1993), Theodor Neagu (1993), Alexandru Ungureanu (1995), Gheorghe Udubașa (1996), Nicolae Anastasiu (2001), Nicolae Panin (2003), Crișan Demetrescu (2006), Ioan I. Bucur (2010), Dan Constantin Jipa (2014), Ion-Tudor Berza

(2016), Ioan-Coriolan Balintoni (2017), Marcian-David Bleahu (2018). Din 2015, președintele secției este acad. Nicolae Panin.

În anul 2022, Secția de științe geonomice are 6 membri titulari: Dan Rădulescu, Nicolae Panin, Nicolae Anastasiu, Ioan I. Bucur, Dan Bălțeanu, Crișan Demetrescu, 4 membri corespondenți: Alexandru Ungureanu, Ioan-Coriolan Balintoni, Mihai Nicolae Ducea, Mircea Radulian și 3 membri de onoare din străinătate: prof. Paulian Dumitrică, Violette Rey și prof. dr. Wolfram Mauser.

Secția de științe geonomice coordonează activitățile și aprobă planurile de cercetare a două institute:

- Institutul de Geodinamică „Sabba S. Ștefănescu”, București (cu personalitate juridică, director acad. Crișan Demetrescu) și

- Institutul de Geografie, București (cu personalitate juridică, director acad. Dan Bălțeanu).

Secția mai coordonează Centrul de Cercetări de Geoecologie și Geologie Comparată, care, în prezent, este în curs de formare și de a obține personalitate juridică, precum și o serie de comitete și comisii de specialitate. În Anuarul Academiei Române din anul 2021 sunt menționate următoarele comitete și comisii:

1. Comitetul Național al Geologilor din România, președinte: acad. Dan Rădulescu, vicepreședinte: acad. Nicolae Anastasiu;

2. Comitetul Național Român de Geografie, președinte: acad. Dan Bălțeanu;

3. Comitetul Național de Geodezie și Geofizică, președinte: acad. Nicolae Panin;

4. Comitetul Național de Standardizare a Denumirilor Geografice, președinte: prof. Alexandru Ungureanu, membru corespondent al Academiei Române;

5. Comisia de Teledetecție, președinte: acad. Crișan Demetrescu;

6. Comitetul Național „Terra în Viitor” – Cercetări pentru Dezvoltarea Durabilă Globală, președinte: acad. Dan Bălțeanu;

7. Comisia pentru Hazarde Naturale, președinte: acad. Dan Bălțeanu.